

Den mørke middelalder – introduktion til historiebrug og kildekritik

Middelalderen er gennem tiden blevet fremstillet som en stille periode med meget lidt udvikling på de fleste områder. Derfor gør en del teknologihistorie grundbøger en del ud af understrege, hvor mange nye teknologier der dukkede op i denne periode.¹ Til gengæld gør den detaljerige litteratur det ofte svært for eleverne at forholde sig til alle de mange enkeltteknologier og nye filosofiske retninger i den relativt lange og komplekse periode. Derudover er der stadig en del af elevernes forforståelser² om perioden, der er opstået i folkeskolen eller tidligere, der hænger godt og grundigt fast. Disse forforståelser handler ifølge min egen erfaring tit af at middelalderen skal anses for simpel, barbarisk og ikke mindst ligegyldig.

Så i stedet for at fokusere på vandmøller, stigsøjler eller kirkebyggeri har jeg valgt at bruge middelalderen til et introduktionsforløb til historiebrug og kildekritik. Forløbet tænker jeg skal ligge i løbet af elevernes første halve år med idéhistorieundervisning.³ Og så vil man kunne tage nogle af teknologierne op i et mere målrettet teknologihistorisk forløb senere. På den måde er forløbet med til at skabe overblik og gøre det klart for eleverne, at vi som moderne mennesker hele tiden fortolker på fortiden gennem vores brug af historien i nutiden og gennem vores læsning af kilder.⁴

Forløbet starter ud med en introduktion til middelalderen ved hjælp af nogle lektioner (i dette eksempel to lektioner) med overblik over perioden, introduktion til feudalisme og indsigt i specielt de danske byers udvikling i perioden. Denne introduktion kan gøres kortere eller længere efter behov og klassens tålmodighed og faglige niveau. Her er lektiernes fokus, artikler fra Nationalmuseet⁵, da de har mere fokus på de lange linjer og forholder sig mere stringent til den europæiske middelalder end f.eks. *Menneskeskabt*⁶ gør. Derudover introduceres eleverne for brugen af historie i oplevelsesindustrien⁷. Herefter arbejdes mere fokuseret med først kilderne til

¹ For eksempel kapitel 5 i Andersen, Søren et. al.: *Menneskeskabt – Grundbog i teknologihistorie*, 2013

² Dolin, Jens og Peter Kaspersen: "Læringsteorier" i *Gymnasiepædagogik – en grundbog*, 2013, s. 163

³ *Bilag 1*: Lektionsplan

⁴ Jenkins, Keith: *Re-thinking History*, 1991, s. 13-16

⁵ Grønder Hansen, Poul: "Stumper af en virkelighed" i *Den farverige Middelalder II*, 1999 og Madsen, Per Kristian: "Byen og den vide verden" i *Den farverige Middelalder II*, 1999

⁶ Andersen: *Menneskeskabt*, s. 125-160

⁷ <https://www.haervej.dk/haervej/haervejen>

en begivenhed og det spil, der er inspireret af disse begivenheder, imens der introduceres redskaber fra kildekritik og historiebrug.⁸

Udvælgelsen af hvilke redskaber fra den almene historie, der skal introduceres for eleverne kan variere alt efter sværhedsgrad, men generelt, er der nogle metoder, der opfattes som mere centrale for læsningen af historisk kilder end andre. I dette forløb har jeg valgt 1. og 2. håndskilder, primære og sekundære kilder og motiv som de vigtigste metoder til at introducere eleverne til arbejdet med historisk metode. Ved at vælge dette fokus og dermed blandt andet udelukke skellet mellem levn og beretning, har jeg taget en beslutning om at eleverne udelukkende skal forholde sig til indholdet og den umiddelbare læsning af kilden. Det vil sige at spørgsmålet om ophav og forholdet mellem fortiden og fortolkningen af fortiden helt udelades.⁹ Det sker ud fra en vurdering af den faglige progression i faget hen over de 2 år.¹⁰

Den historiske metode og dens begreber præsenteres gennem en lille kort film fra Rigarkivet.¹¹ Her gøres der kort og præcist rede for 1. og 2. håndkilder, ophavssituation og motiv. Ganske vist er der tale om en video målrettet de ældste klasser i folkeskolen, men der gives i filmen et fint overblik over begreberne. Som lektie er der desuden også en kort tekst, som jeg selv har skrevet¹² om de relevante begreber. Denne tekst er taget med af didaktiske årsager, da det som regel gør godt med flere forskellige forklaringer af de samme begreber. De forskellige ordvalg og medier for formidlingen får desuden flere forskellige elevtyper i spil.¹³

Herefter arbejdes der med historisk metode i gruppearbejde på klassen. Det er her vigtigt i didaktiseringen af lektiens kildemateriale, at understrege for eleverne, at der er tale om brudstykker af en virkelighed, der har været. Derudover bør man overfor eleverne understrege at der findes flere tolkninger af kilderne og deres indhold.¹⁴

⁸ Bilag 1: Lektionsplan

⁹ Kjeldstadli, Knut: *Fortiden er ikke hvad den har været*, 2001, s. 37-44 og Olden-Jørgensen: *Til kilderne – Introduktion til historisk kildekritik*, 2011, s. 67-76

¹⁰ Læreplanen, *Idéhistorie B – htx, august 2017*

¹¹ Rigarkivet: <https://www.sa.dk/da/undervisningstilbud/ungdomsuddannelserne/kildekritiske-vaerktoejer/>

¹² Bilag 2: Grundlæggende historisk metode

¹³ Holten Ingerslev, Gitte: "Elevens opfattelse af læring og undervisning" i *Gymnasiepædagogik – en grundbog*, 2013

¹⁴ Kjeldstadli: *Fortiden er ikke hvad den har været*, s. 37-44

Som lektie læses en opsamlende artikel om fejden mellem Otte Nielsen, Erik Ottesen og Jens Iversen Lange¹⁵ for at skabe en form for baggrund, så elevernes læsning af de middelalderlige kilder bliver lettere. Derudover læses også dommen fra Rigsrådet over de stridende parter i 1458¹⁶ og dommen fra samme instans fra 1459¹⁷. Disse tre tekster bruges i gruppearbejde på klassen til at lade eleverne arbejde med og overveje hvilke redskaber de skal have i brug. Det er ikke de mest omfattende kilder eller de mest komplicerede, men læsningen handler om at få to aspekter i spil. For det første overvejelser omkring de nye redskaber, og for det andet at få styr på forløbet af den fejde, som omtales i teksterne. Som opsamling vil eleverne lave en oversigt over fejdens forløb og de problemstillinger der præsenteres under domsafgørelserne.

På den måde har eleverne på dette tidspunkt i forløbet et nogenlunde overblik over perioden, nogle centrale begivenheder og teknologier, samfundsopbygning og bylivet og er blevet præsenteret for fejden mellem Jens Iversen Lange og adelsmændene Otte Nielsen og Erik Ottesen. Så nu er det på tide at få den baggrundsviden i spil med et computerspil.

Magtens Segl er et spil, der foregår i browseren via danmarkshistorien.dk¹⁸. Det er tænkt som et spil, der kan bruges i undervisningen i grundskole og på ungdomsuddannelser. Der er derfor en større samling artikler og kilder som reference og en grundig lærervejledning med forslag til brugen af spillet i undervisningen. Det er et såkaldt point and click spil, hvor man ved at klikke sig rundt i det middelalderlige Århus bliver introduceret til Jens Iversen, Otte Nielsen og den fejde der foregik i årene 1454-1459 ved at observere andres samtaler eller selv føre samtaler med folk i byen. Der kan gå enormt lang tid med samtaler med folkene i byen, så der er selvfølgelig også en vejledning i hvordan man hurtigst kommer gennem spillet. Selve spillet er desuden lavet i stil med en tegneserie med relativt grove tegninger og figurer. Men ifølge vejledningerne er der tænkt på detaljernes historiske korrekthed i form af baggrunde, tøjvalg og logikken i opbygning og placering af bygninger, skibe og figurer.

¹⁵ Büchert Netter, Jeppe: "Fejden mellem Otte Nielsen og Erik Ottesen Rosenkrantz og Jens Iversen Lange 1454-1459", <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/fejden-mellem-otte-nielsen-og-erik-ottesen-rosenkrantz-og-jens-iversen-lange-1454-1459/>

¹⁶ *Dom i striden mellem Jens Iversen (Lange) og to adelsmænd 1458*: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/dom-i-striden-mellem-jens-iversen-lange-og-to-adelsmaend-1458/>

¹⁷ *Rigsrådets dom mod Jens Iversen (Lange) 1459*: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rigsraadets-dom-mod-jens-iversen-lange-1459/>

¹⁸ Magtens Segl: <http://danmarkshistorien.dk/spil-quiz/spillet-magtens-segl/>

I spillet styrer man figuren Bea, som er kommet til middelalderens Århus fra nutiden og nu skal finde Magtens Segl for at kunne komme hjem. Og allerede fra starten bliver man konfronteret med at man som middelaldermenneske bør passe ind, for ikke at blive anklaget for hekseri eller noget der er værre. Der er som sagt mange muligheder for at snakke med folk i byen og det er langt fra alle, der faktisk siger noget man skal bruge for at komme videre. I det hele taget bruger man, hvis man ikke er målrettet, en del tid på i det hele taget at undre sig over hvordan man kan komme til at få brugbare oplysninger ud af folk. Så hvis man er nysgerrig og går op i detaljerne kan man bruge enormt lang tid på spillet alene.

I undervisningen er planen, at bruge spillet til at gøre elevernes egen baggrundsviden om middelalderen brugbar og relevant. Eleverne vil sidde sammen to og to og spille i en times tid, hvor de så har mulighed for at snakke sammen om hvilke valgmuligheder de har for at komme videre i spillet. Her vil den viden de har med sig fra de tidligere lektioner komme i brug.

Undervejs i spillet vil eleverne blive sat til at notere sig de steder i spillet, hvor de synes der dukker noget de synes er sjovt, op. Det kan være en joke, noget der er helt vildt kikset eller bare noget der virker mærkeligt i sammenhængen. Det skulle gerne sætte eleverne i gang med at overveje spillet som en konstruktion i stedet for kun at se på spiloplevelsen. For hvis eleverne begynder at se på de virkemidler der er brugt i spillet og den måde historien inddrages, vil det blive nemmere for dem at se på hvordan historien bruges til at skabe en spiloplevelse. Og dermed også nemmere at trække på elevernes egne erfaringer omkring hvilke dele af spillet der referer til noget vi i nutiden finder sjovt eller anderledes ved fortiden og hvilke dele der rent faktisk refererer til historisk viden. På den måde kommer eleverne til at arbejde med at skelne mellem historie som formidling og historie som forskning.

Efter at eleverne har spillet og diskuteret på tomandshånd, er det tid til at samle op på klassen. Her kan man også referere til elevernes egne erfaringer med andre spil, film eller andet, der omhandler middelalderen eller har perioden som baggrund. Der kan for eksempel tages udgangspunkt i film som Kingdom of Heaven eller Rosens Navn. Eller man kan diskutere, hvordan diverse fantasyuniverser bruger middelalderelementer til at skabe sine historier. Derudover kan man også sammenligne med andre computerspil og konsolspil med tydelige middelalderreferencer. Her kan man med fordel se på Assassin's Creed spillene. Også brætspil som for eksempel Carcassonne kan nævnes her.

En måde at få eleverne til at reflektere over historien og brugen af historien er ved at tage eleverne med på museum. Dette kræver ganske vist ekstra tid og overskud, men det er en god mulighed for at se på forskellig historisk formidling og på hvordan man skaber bestemte billeder af fortiden, der passer til nutidens interesser. Man kan se på flere forskellige vinkler af museernes arbejde i sådan et par lektioner.

Noget der er rimelig konkret for eleverne er at se på skiltningen. Simpelthen gå i gang med at læse skilte og plancher igennem for at finde bestemte stikord, der indikerer forskellige syn på perioden. Begreber som "den mørke middelalder" og "feudalsamfundet" kan være et bud på ord, der siger noget om tankerne bag udstillingen. Ord som "ridder", "korstog" og "kirke" er også med til at give et billede af hvilket fokus museet har. Helt konkret kunne man for eksempel sætte eleverne til at tælle antallet af gange bestemte ord bruges i udstillingerne. Nationalmuseets udstillinger omkring dansk middelalder og museets børneafdeling, Børnenes Museum kan stærkt anbefales, da det er gode og overskuelige udstillinger, som eleverne kan kigge igennem indenfor en rimelig tid.

Som et supplement til andre temaer eller som udbygning af middelaldertemaet vil man også kunne se på museernes særudstillinger, børneformidling, rundvisninger. Og hvis man nu har et tema om identitet eller nationalitet, så kan man jo altid forsøge at lede efter tegn på forestillede fællesskaber¹⁹ i skiltning og tekster. Det vil man på langt de fleste museer få en hel del ud af.

Som nævnt før, så er dette forløb tænkt som en slags introduktion til kildelæsning og historiebrug i starten af 2.g. Den viden vil så kunne udvides med længere og mere omfattende forløb, der går dybere ned i den konkrete brug og med flere eksempler til belysning af de problemstillinger, som opstår under brugen af metoderne og det videnskabelige syn fra almen historie. For eksempel er det brugbart med gode eksempler på 1. og 2. håndskilder og tydelige motiver.

Ved at gennemføre forløbet om middelalderen og synet på middelalderen, håber jeg på at kunne udvide elevernes syn på hvad historie er og gøre det til et systematisk fag med specielle metoder. Derfor er der i dette forløb mest fokus på den alment historiske del af faget idéhistorie.

Alt i alt kan man sige at der gennem små korte øvelser i løbet af dette forløb gennemgås forskellige metoder fra den almene historie. Med henblik på fremtidig progression i undervisningen er det en række relativt simple teknikker der introduceres her, og som vil blive udvidet med tiden og sat i

¹⁹ Anderson, Benedict: *Imagined Communities*, 2006

forbindelse med de andre dele af idéhistoriefaget. Derfor er fokus i forløbet også at udforske kildekritik og historiebrug. En udforskning der tager udgangspunkt i elevernes egne erfaringer og en træning af elevernes evne til at reflektere over den historiske virkelighed de til daglig bliver præsenteret for i verden omkring dem.

Litteraturliste

Bilag

Bilag 1: Lektionsplan

Bilag 2: Grundlæggende historisk metode

Bøger, artikler og kilder:

- Andersen, Søren et. al.: *Menneskeskabt – Grundbog i teknologihistorie*, 2013
- Anderson, Benedict: *Imagined Communities*, 2006
- Büchert Netterstrøm, Jeppe: "Fejden mellem Otte Nielsen og Erik Ottesen Rosenkrantz og Jens Iversen Lange 1454-1459", <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/fejden-mellem-otte-nielsen-og-erik-ottesen-rosenkrantz-og-jens-iversen-lange-1454-1459/>
- Dolin, Jens og Peter Kaspersen: "Læringsteorier" i *Gymnasiepædagogik – en grundbog*, 2013
- *Dom i striden mellem Jens Iversen (Lange) og to adelsmænd 1458:* <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/dom-i-striden-mellem-jens-iversen-lange-og-to-adelsmaend-1458/>
- Grønder Hansen, Poul: "Stumper af en virkelighed" i *Den farverige Middelalder II*, 1999
- Holten Ingerslev, Gitte: "Elevers opfattelse af læring og undervisning" i *Gymnasiepædagogik – en grundbog*, 2013
- Jenkins, Keith: *Re-thinking History*, 1991
- Kjeldstadli, Knut: *Fortiden er ikke hvad den har været*, 2001
- Læreplanen, *Idéhistorie B – htx, august 2017:* [file:///C:/Users/mvaa/Downloads/Id%C3%A9historie-B-htx-august-2017%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/mvaa/Downloads/Id%C3%A9historie-B-htx-august-2017%20(1).pdf)

- Madsen, Per Kristian: "Byen og den vide verden" i *Den farverige Middelalder II*, 1999
- Olden-Jørgensen: *Til kilderne – Introduktion til historisk kildekritik*, 2011
- Rigsrådets dom mod Jens Iversen (Lange) 1459: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rigsraadets-dom-mod-jens-iversen-lange-1459/>

Hjemmesider, spil og film:

- <https://www.haervej.dk/haervej/haervejen>
- Rigsarkivet:
<https://www.sa.dk/da/undervisningstilbud/ungdomsuddannelserne/kildekritiske-vaerktoejer/>
- Magtens Segl: <http://danmarkshistorien.dk/spil-quiz/spillet-magtens-segl/>

Lektionsnum mer	Emne	Indhold	Litteratur (L=Lektier)
1	Introduktion	<ul style="list-style-type: none"> - Gruppeøvelse: Hvad tænker vi på, når vi tænker på middelalderen? - Kronologisk overblik over perioden - Hvilke teknologier nævnes i lektionen? 	s. 125-133 i Menneskeskabt (L)
2	Det feudale samfund	<ul style="list-style-type: none"> - TVOP modeller fra MS over samfundet selvforsynende vs. Feudale landbrug - Hjulploven og vandmøller -> øvelse af brugen af Trekassemodellen - Hvilke kilder har vi til middelalderens samfund? 	s. 133-137 i MS (L) Stumper af en virkelighed (L)
3	Byen	<ul style="list-style-type: none"> - Gruppearbejde: udfyld et Danmarks kort med alle de byer, der 	Byen og den vide verden (L) https://www.haervej.dk/haervej/haervejen

		<p>nævnes i teksten. Hvad er fællesnævnerne?</p> <p>- Gå ind på Hærvejens hjemmeside: Hvordan bruges historien til at sælge turen/produktet? Find de største byer langs ruten.</p> <p>- Lav en skitse over middelalderbyernes magtstrukturer</p>	
4	Kildekritik	<p>- PP om kildetyper</p> <p>- Film: Rigsarkivet</p> <p>- Gruppearbejde om hvilke typer kilder der er tale om og hvad pointerne fra hver af de to middelalderkilder er.</p> <p>- Opsamling og sammenstyknin</p>	<p>Kildesamling fra danmarkshistorien.dk ang. Striden mellem Jens Iversen (Lange) og to adelsmænd</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/fejden-mellem-otte-nielsen-og-erik-ottesen-rosenkrantz-og-jens-iversen-lange-1454-1459/?no_cache=1&cHash=fb2d06bfffcc901809c808311e7eed1 - http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/dom-i-striden-mellem-jens-iversen-lange-og-to-adelmaend-1458/?no_cache=1&cHash=ac0375e1f255f1d529cb2c5f2166b75d - http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/rigsraadets-dom-mod-jens-iversen-lange-1459/?no_cache=1&cHash=14d6c62a20d65ef89112898a90a45093 <p>Kort tekst om kildekritik af Michelle Vang Aagaard</p>

5	Magtens Segl	<p>g af historien på klassen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spil som kilde – overvejelser på klassen - Eleverne spiller spillet to og to - Historiebrugen i spillet -> hvad lærer man? 	<p>Overbliksmateriale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/goeglere-og-spillemaend/?no_cache=1&cHash=9911c507d8f95386d4ebf643aeb015f0 - http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kvinder-i-middelalderen/?no_cache=1&cHash=83ad9b57c503a07967732e7230868b68 - http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/soeroeveri/?no_cache=1&cHash=14f51632d6e00080d5a0c59817d10416
6	Museumsbesøg	<ul style="list-style-type: none"> - Fokus på at finde betydningsfulde ord i skiltningen 	

Grundlæggende historisk metode

En historiker arbejder som udgangspunkt med flere forskellige former for skriftlige kilder i sit forsøg på at få den bedste tolkning af fortiden. I det praktiske arbejde kan man som udgangspunkt bruge følgende redskaber:

Hvem, hvad og hvornår: Vi vurderer altid først og fremmest en kilde ud fra hvornår den er skrevet i forhold til begivenheden vi undersøger. Det kan have betydning for hvordan man har opfattet historien og begivenheden på forskellige tidspunkter. Spørgsmålet, ”var det en fordel at Danmark var besat under 2. Verdenskrig eller ej”, er for eksempel et af de spørgsmål der har ændret sig over tid.

Vi ser også på hvem der har skrevet teksten. Alt efter hvem forfatteren var og hvem han var venner med, så skriver han på den måde, som han har fordel af. Det kunne være han kunne få et bedre job ved at skrive på pænt om sin chef?!

Vi ser desuden på, hvad det er han skriver om, og hvor hans fokus er. Hvis han prøver at lægge vægt på én ting i forhold til noget andet, så har det tit en betydning for budskabet med teksten.

Første- og andenhåndskilder: Førstehåndskilder er skrevet af øjenvidnerne selv eller af nogen der selv har været meget tæt på begivenheden vi interesserer os for. Her har forfatteren den fordel at han har været meget tæt på det skete. Samtidig skal man dog være opmærksom på, om det er kort eller lang tid siden øjenvidnet har skrevet kilden. Man har jo en tendens til at glemme detaljerne med tiden. Tænk på de historier din far fortæller fra ”dengang Far var en lille dreng”...

Andenhåndskilder er skrevet af dem der har hørt om begivenheden ude i byen eller på den lokale kro. Eller måske endda kun har læst om den! Det gør generelt en kilde mindre troværdig, og det er værd at lægge mærke til at sådanne kilder godt kan snyde og påstå at de har hørt det fra en fortrolig og troværdig kilde, selvom det ikke er sandt. Husk derfor: bare fordi det er skrevet i en bog, så er det ikke nødvendigvis sandt!

Primære og sekundære kilder: Denne form for kilder kategoriseres ud fra, hvilken af kilderne der er skrevet tættest på begivenheden, som vi gerne vil vide mere om. Det er dog ikke helt afhængig af det samme som ved første- og andenhåndskilderne. Det er fordi en andenhåndskilde godt kan være en primærkilde til en begivenhed, hvis vi enten ikke har en førstehåndskilde eller førstehåndskilden ikke længere eksisterer. På den måde kan en primærkilde være en afskrift eller bare en gammel historie, hvis bare det er den første kilde vi har til en begivenhed.

Det kan være en smule abstrakt, men som udgangspunkt, kan første- og andenhåndskilder vurderes ud fra forfatteren, mens primære og sekundære kilder kan vurderes ud fra de andre kilder vi har eller ikke har.

Husholdningsteknologier

Ud fra en case omkring hvordan man kan behandle husholdningsteknologier i undervisningen i Idéhistorie B vil jeg diskutere, hvilke fordele og ulemper der er ved at inddrage elementer fra både idéhistorie og teknologihistorie i undervisningen.

Jeg kan godt lide at tage undervisningscasen omkring husholdningsteknologier op. Det er der 2 grunde til. Den ene er, at emnet kan tages op både bredt og smalt. I den brede version bliver der plads til både at snakke om elektrificeringen af Danmark, velfærdsbyggerier, samfundsnormer, familiemønstre, køn og arbejdsdeling. Samtidig kan man gå smalt til emnet med et rent teknologihistorisk nedslag i udviklingen af enkelte teknologier til hjælp i husholdningen. De gennemgåede teknologier kan så udvælges ud fra klassens styrker og interesser. For eksempel kan en klasse med kemi i studieretningen med fordel se på udviklingen af sæbe og rengøringsmidler. Eventuelt med en case om andelsvaskerier i Jylland i 1950'erne og 1960'erne. Eller analyser af reklamefilm fra perioden. Den anden grund til at jeg synes dette emne er rigtig brugbart, er at man helt automatisk må inddrage elementer fra både teknologihistorie og idéhistorie. For hvordan skulle man nærmest kunne behandle en teknologi til hjælp i husholdningen uden at tale om, hvem der bruger produktet og hvordan det bruges. Og alene hvem og hvordan afslører i dette tilfælde en del om, hvilke ansvarsområder, der tilfalder hvem i det lille hjem. Derfor handler det meget om at finde ud af, hvordan balancen mellem de to dele af undervisningen skal være for at casen fungerer for eleverne.¹

Forløbet omkring husholdningsteknologier starter ud med et par undervisningsgange, hvor eleverne får overblik over perioden og samtidig går i dybden med nogle enkeltteknologier i husholdningen. Her har jeg før brugt støvsugeren, symaskinen, sæbe/rengøringsmidler og strygejernet som eksempler. Disse har vi så brugt til at gennemgå SCOT modellen² ved at eleverne skal producere en kort tegneserie over hvordan en valgt teknologi udvikler sig fra åben til lukket. Det kræver at

¹ Bilag 1: Eksempel på undervisningsplan "Husholdningsteknologi"

² Andersen, Søren et al.: *Menneskeskabt*, 2013, s. 282-283

eleverne har overblik over teorien og over den valgte teknologi, for at kunne komme til den sjove del; det at lave en tegneserie.

Derefter vil de næste undervisningsgange gå med at se på enkeltcases på elektrificeringen af de danske husholdninger (også kaldet husmodercases). Dette gøres ved at eleverne læser en række beretninger fra kvinder, der var husmødre i 1950'erne, 1960'erne og 1970'erne. I denne periode skete der rigtig meget med kvindernes arbejdsforhold både indenfor og udenfor hjemmet. Boligforholdene ændrede sig også væsentligt for en dels vedkommende. Og med indførelsen af en række elektriske hjælpemidler i hjemmet, måtte kvinderne tilpasse deres rutiner til de nye teknologier og arbejdsmetoderne blev lagt om. For nogle betød det indførelsen af andelsvaskerier og fælles frysehuse. For andre blev det starten på at parcelhuset blev en hel lille fabrik, der sørgede for alt i husholdningen, fra mad til rengøring.³

Eleverne bliver i den forbindelse sat til at se på de enkelte husmodercases ud fra en almen historisk vinkel. Det vil sige, at de læser de enkelte cases ved hjælp af en kritisk historisk metode, hvor de ser kildekritisk på teksternes påstande.⁴ Samtidig illustreres også nogle af de generelle ændringer i teknologibrugen i hjemmet gennem husmødrenes fortællinger fra hverdagen. Nogle af de små og store ting, som ændrer vores måde at tænke på og om den daglige husholdning og fordelingen af det huslige arbejde.

Hen mod afslutningen af forløbet fokuseres der nu på nogle af de mere altomfattende teknologier, som elektricitet og byggeteknikker. Elektricitet omtales ofte som en af de store teknologier, der med tiden gennemsyrrer alle dele af samfundet.⁵ Derfor er indførelsen af elektriciteten i Danmark en helt central case at tage op i denne sammenhæng. Alene de store geografiske forskelle i udbredelsen af elektriciteten i husholdningerne og forskellene i hvornår man fik mulighed for at få forskellige apparater og hjælpemidler, er enormt spændende at gå til for eleverne.⁶ Byggeteknikker ser vi på, gennem den store popularitet som parcelhusene og boligblokkene fik i perioden.⁷ Her kan man også inddrage boligernes arkitektur i forhold til plantegningerne og hvad indretningen betyder for arbejdsdelingen i hjemmet.

³ Olesen, Bodil og Jytte Thorndahl: *Da danske hjem blev elektriske*, 2004 s. 90-101, s. 134-143 og s. 216-225

⁴ Olden-Jørgensen, Sebastian: *Til kilderne! – Introduktion til historisk kildekritik*, 2011, s. 43-86

⁵ Kragh, Helge og Kristian Hvidtfelt Nielsen (red.): *50 opfindelser*, 2015, s. 219-223

⁶ Olesen, Bodil og Jytte Thorndahl: *Da danske hjem blev elektriske*, 2004 s. 305 og Birgitte Wistoft et al.: *Elektricitetens Aarhundrede*, 1991, Bind 1, s. 213-238

⁷ *Velfærdssamfundets Bygninger*, 2008, s. 9-25

Som sidste led i forløbet har jeg ofte brugt en del tid på at samle den teknologihistoriske del omkring enkeltteknologier med den idehistoriske del omkring nye problematikker og ikke mindst forsøgene på at løse disse problemer. Her ligger fokus primært på 1950'erne og 1960'erne. Dette har jeg nogle gange gjort gennem historien om dansk producerede vaskemaskiner og danske andelsvaskeriers historie. Her er en fin case firmaet Ferm, der som nogle af de første er med til at levere andelsvaskemaskiner til husholdningerne. Først på landet og senere i byerne.⁸ Her kan eleverne starte ud med at arbejde med et teknologihistorisk fokus, men da teksten også indeholder en personlig beretning om forholdene omkring salget af vaskemaskinerne, så er det oplagt at se på om der er nogle værdimæssige ord og formuleringer, der kan sættes i forbindelse med resten af periodens værdier i en idehistorisk del.

Hvis man ønsker en kortere sammenfatning, så kan det være en ide at sammenligne tegneserien "En kvindes dag" fra Kvinde kend din krop i 1975 og 2013 versionen.⁹ Tegneseriemediet er relativt nemt at gå til for eleverne og forskellene i dagsrytme og arbejdsopgaver er et godt udgangspunkt for blandt andet at diskutere kønsroller, arbejdsfordelingen i hjemmet og perspektivere til stress, travlhed og det ideelle liv.

Forløbet om husholdningsteknologier, som det er skitseret her, strækker sig ind over alle tre ben af Idéhistorie B (almen historie, idéhistorie og teknologihistorie).¹⁰ Der er ikke nødvendigvis et skel mellem, hvornår man bruger hvilke metoder og har hvilket udgangspunkt for undervisningen. Til gengæld supplerer de tre dele hinanden undervejs og danner et nyt overblik og muligheder for at analysere og gå i dybden. Samtidig giver forløbets bredde dog også visse, hovedsageligt didaktiske, udfordringer.

Den almen historiske del repræsenteres meget bredt her gennem overblikket over 1950'erne og 1960'erne i Danmark og gennem læsning af kilder og brug af kildekritik som metode for analyser. På en måde kan man i dette tilfælde beskrive metoderne fra almen historie som grundlaget for at der overhovedet kan arbejdes med husholdningsteknologierne i et historisk perspektiv, da der her

⁸ Olesen, Bodil og Jytte Thorndahl: *Da danske hjem blev elektriske*, 2004 s. 40-51

⁹ Kan findes på danmarkshistorien.dk. 1975: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/en-kvindes-dag-tegneserie-fra-kvinde-kend-din-krop-1975/>
2013: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/en-kvindes-dag-anno-2013-tegneserie-fra-kvinde-kend-din-krop-2013/>

¹⁰ *Idéhistorie B, htx – vejledning*, 2018, s. 2

skabes kontekst i forhold til tidsperiode, struktur, faktuelle sammenhænge, målrettede spørgsmål at besvare og kritisk læsning af kilderne til fortiden.¹¹ I dette forløb læses, som før nævnt, en række beretninger fra husmødre. Med hjælp af kildekritik kan det afsløres at beretningerne er prægede af en nostalgi ved en simplere tid med flere store arbejdsopgaver i husholdningen og et stærkt sammenhold mellem husmødrene i lokalområdet.¹²

Teknologihistorien fokuserer på teknologier i et historisk perspektiv. Teknologier ses her som en måde at løse problemer på, der så kan opfattes på forskellige måder alt efter interesser og formål. På den måde er opfattelsen af teknologier afhængig af den kontekst den er tænkt ind i og de tankegange, der dominerer i samfundet¹³. Om der så er tale om enkeltteknologier, som en lille fysisk dims, eller om store netværk af teknologi, der påvirker hinanden og hele det omgivende samfund.¹⁴ På den måde kan teknologi som begreb i undervisningen være ganske bred og favne mange forskellige tilgange. Som for eksempel både materielle og immaterielle teknologier.

I dette forløb bliver den teknologihistoriske vinkel taget op ved hjælp af både enkeltcases og som store netværk i sammenhæng med omverdenen. Som enkeltcases illustrerer teknologierne den historiske udvikling af en bestemt branche eller en bestemt gruppe af brugere. Dermed bliver det oplagt at bruge forløbet til at træne brugen af et Social Construction of Technology (SCOT) fokus på de teknologiske cases. SCOT har fokus på den sociologiske vinkel på teknologierne. Det vil sige, at der fokuseres på brugerne og generelt på de mennesker som teknologien er i kontakt med. Der kigges på, hvordan udviklingen af nye teknologier går for sig og hvilke trin eller mekanismer teknologien skal igennem for at blive til en accepteret og "lukket" teknologi. Her har brugerne og interessenterne afgørende roller som de afgørende stemmer i processen.¹⁵ Her ville man også kunne inddrage Aktør-Netværk Teori (ANT) eller Large Technological Systems (LTS), men de ville give et lidt anderledes fokus.

SCOT er også med til at binde den teknologihistoriske vinkel og den idehistoriske vinkel sammen. Idéhistorie kan beskrives ved at sige, at der her arbejdes med de ideer og tanker som menneskene lever med og efter i kortere eller længere historisk perspektiv. De ideer og tanker findes ofte

¹¹ Kjeldstadli, Knud: *Fortiden er ikke hvad den har været*, 2002 s. 30-49

¹² Olesen, Bodil og Jytte Thorndahl: *Da danske hjem blev elektriske*, 2004, s. 90-101, s. 134-143 og s. 216-225

¹³ Man fristes næsten til at skrive paradigme her...

¹⁴ Marx, Leo: "Technology: The Emergence of a Hazardous Concept" i *Technology and Culture*, Vol. 51, No. 3 (July 2010), s. 561-577

¹⁵ Clayton, Nick: "SCOT: does it answer?" i *Technology and Culture*, vol. 43, No. 2 (april 2002), s. 352-353

tydeligst i kilderne ved hjælp af diskussioner, uenigheder eller andre spændinger, hvor der gives udtryk for holdninger og meninger.¹⁶ Uanset om man herefter analyserer ved hjælp af begrebsanalyse, dekonstruktivisme eller noget helt andet, så er der stadig, på et forenklet plan, tale om en måde at undersøge menneskers tanker, ideer og intentioner bag det de foretager sig.¹⁷ I dette forløb bliver den idéhistoriske del blandt andet repræsenteret gennem refleksioner over hvordan arbejdet i hjemmet har ændret sig og hvilke forventninger vi har til det ideelle liv i og uden for kernefamilien.

Specielt teknologihistorie og idéhistorie supplerer hinanden godt i et forsøg på at vise eleverne hvordan indførelsen af nye teknologier mere eller mindre indirekte påvirker de måder vi lever vores liv på. Dengang og i dag. Ved at bruge kildekritik og SCOT til at vise de underliggende linjer får vi understreget, at det der sker i samfundet hænger uløseligt sammen med de måder vi tænker og får ideer på. De giver eleverne mulighed for kunne se mønstre i samfund og udvikling, som de ved kun at bruge de enkelte tilgange kun fik skrabet i overfladen på. Ved at tænke på tværs af teknologi og ideer får eleverne en mulighed for at fordybe sig og se de store linjer og få overblik.

Hvis man ser lidt mere kritisk på denne måde at arbejde med temaet på i forløbet, så er der dog steder hvor brugen af både idéhistorie og teknologihistorie (og også almen historie) kan skabe unødigt forvirring. Her vil et tydeligt fokus på et af fagets tre ben, kunne hjælpe med at give afklaring både didaktisk og analytisk. Eleverne vil kunne koncentrere sig om at forfine deres brug af SCOT til at analysere på enkeltteknologier og dermed blive helt skarpe på, hvornår de bruger forskellige tilgange og redskaber. I dette forløb bliver de tre ben i faget blandet på kryds og tværs for at forsøge at vise sammenhængene, men samtidig kan de store linjer ske at drukne i elevernes forvirring over at få så mange oplysninger på én gang. På den måde kan forløbet komme til at virke unødvendigt stort og fragmenteret.

Gennem et forløb om husholdningsteknologier vil eleverne komme til at stifte bekendtskab med alle tre ben af Idéhistorie B. Dette gøres ved hele tiden af sammenfatte metoderne fra de tre faglige greb, for at få eleverne til at fornemme de store linjer i de ændringer der skete omkring teknologier, husholdning og strukturer i samfundet i 1950'erne og 1960'erne. Når man laver denne manøvre bør

¹⁶ Collini, Stefan: "The identity of Intellectual History" i Richard Whatmore og Brian Young (red.): *A companion to intellectual history*, 2016, s. 11-12

¹⁷ Thorup, Mikkel: "Intellektuel historie" i *Temp*, nr. 4, 2012, s. 178-184

man dog være opmærksom på at læreren skal lægge et tydeligt fokus ned over forløbet samtidig med at der skal sørges for at inddrage de enkelte dele af forløbet undervejs for at sikre at eleverne ser en sammenhæng.

Litteraturliste

Bilag 1:

Eksempel på undervisningsplan i forløbet "Husholdningsteknologi"

Internetressourcer:

- Tegneserien "En kvindes dag" fra bogen Kvinde kend din krop, 1975:
<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/en-kvindes-dag-tegneserie-fra-kvinde-kend-din-krop-1975/>
- Tegneserien "En kvindes dag" fra bogen Kvinde kend din krop, 2013:
<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/en-kvindes-dag-anno-2013-tegneserie-fra-kvinde-kend-din-krop-2013/>

Bøger:

- Andersen, Søren et al.: *Menneskeskabt*, 2013
- Clayton, Nick: "SCOT: does it answer?" i *Technology and Culture*, vol. 43, No. 2 (april 2002), s. 361-370
- Collini, Stefan: "The identity of Intellectual History" i Richard Whatmore og Brian Young (red.): *A companion to intellectual history*, 2016, s. 7-18
- Idéhistorie B, htx – Vejledning, 2018
- Kjeldstadli, Knud: *Fortiden er ikke hvad den har været*, 2002
- Kragh, Helge og Kristian Hvidtfelt Nielsen (red.): *50 opfindelser*, 2015
- Marx, Leo: "Technology: The Emergence of a Hazardous Concept" i *Technology and Culture*, Vol. 51, No. 3 (July 2010), s. 561-577
- Thorup, Mikkel: "Intellektuel historie" i *Temp*, nr. 4, 2012, s. 177-188
- Olesen, Bodil og Jytte Thorndahl: *Da danske hjem blev elektriske*, 2004
- Olden-Jørgensen, Sebastian: *Til kilderne! – Introduktion til historisk kildekritik*, 2011
- *Velfærdssamfundets Bygninger*, 2008 (udgivet af Kulturarvsstyrelsen)
- Wistoft, Birgitte et al.: *Elektricitetens Aarhundrede*, 1991

Bilag 1: Eksempel på forløbsplan

Undervisningsgang	Emner	Materialer
1	Introduktion af emnet. Hurtigskrivning på teknologi i husholdningen. Stikord på tavlen og diskussion.	
2	Kønsroller, sæbe og rengøringsmidler Arbejde med begreber – noter svære ord fra teksten – pararbejde (forklar hinanden) PP – overblik over teksten Hvad er sæbe? Rollespil	s. 263-267 i MS (Menneskeskabt)
3	Elektricitet, krig og en ny livsstil Svære ord fra teksten – op på tavlen – forklar sammen Arbejde i Google Docs (processkrivning) – arbejdsark SCOT-modellen – tegn SCOT modelle (tegneserie)	s. 273-283 i MS
4	Introduktion til kildearbejde med skrevne kilder - PP Husmoderens hverdag Case-arbejde, arbejdsark	Cases fra Da danske hjem blev elektriske
5	Opsamling på case-arbejde	
6	Elektrificeringen af Danmark Brug af SCOT-modellen på el-nettets udbygning?	Elektricitetens Aarhundrede
7	Afslutning på elektrificeringen?	
8	Velfærdsbyggeri og den effektive borger	Velfærdsbyggeri: s. 17-21 + s. 33-45 (hæfte) (mange billeder)
9	Andelsvaskemaskiner – en case	Da danske hjem blev elektriske
10	Afslutning af emnet Quiz? Test?	

Landbrug gennem tiden

Landbrugets opståen i antikkens Mellemøsten bruges ofte i undervisningen i teknologihistorie, som et eksempel på udviklingen af en meget omfattende teknologi, der førte til store samfundsforandringer. I dette forløb udvides temaet om landbrug til et forløb om historiens lange linjer og strukturer. Med start i landbrugets oprindelse og Deep History og med nedslag i stavnbåndets ophævelse til det nutidige moderne landbrug. Fra forsøg på at få nogle enkelte afgrøder til at gro, og indtil man med store maskiner og mere industrialiserede produktionsformer forsøger at få maksimalt udbytte.

Som et forsøg på at lave et forløb, der fokuserer på de lange linjer i landbrugets historie, vil jeg i denne opgave se på, hvilke muligheder der kunne være gavnlige og illustrative for eleverne i Idéhistorie B på htx. Derudover vil jeg komme med forslag til, hvordan man kan gøre det tydeligt for eleverne, hvordan de selv kan arbejde med analyser i forbindelse med lange linjer og generelle strukturer i historien.

Lange linjer

Nar vi omtaler Lange Linjer i forhold til historieforskning, så er der forskellige tolkninger af hvor 'lange' disse linjer er afhængig af fagtradition.

Nar vi taler om historisk metode og kildekritik omhandler disse ofte enkeltbegivenheder eller afgrænsede forløb, hvor man tydeligt kan følge enten en række hændelser, der leder op til eller følger efter noget skelsættende i historien. Disse skelsættende begivenheder kan ofte illustreres af et punkt på en tidslinje og behøver ikke yderlige forklaring, da det er en del af diskursen eller kanon at lige dette sted i historien var specielt og har sat sig tydelige spor i samtid og eftertid. Sådant en begivenhed er også rimelig let at gå til med sin værktøjskasse bestående af historisk metode og kildekritik på grund af sin tydelige afgrænsning og persongalleri. Derfor er det ofte også her vi ender som undervisere. I det lidt sikre område, hvor vi ved at vores elever kan bunde og få et rimelig godt og forståeligt resultat.

Så er det til gengæld lidt sværere at få eleverne med på de lange linjer, hvor der kræves et overblik, en evne til at syntetisere på baggrund af de strukturer, der fremkommer igennem historien. Specielt, når man som i dette eksempel forsøger at tydeliggøre de meget lange linjer i landbrugets historie.

Her trækker jeg primært på Annalesskolen og det syn på strukturer i historien, som kan hentes her. Historien kan med dette udgangspunkt ses som et puslespil af forskellige begivenheder, som kan undersøges og analyseres, men hvor hver enkelt brik (for eksempel enkeltbegivenheder eller personhistorie) ikke kan sige noget om historiens struktur og udvikling og give svar på hvorfor noget skete. Det har vi brug for de lange linjer for at kunne svare på. Med de lange linjer gives der bud på strukturer og sammenhænge, som kan vise hvorfor og hvordan en begivenhed kan forklares i samspil med konteksten. Her gøres også brug af redskaber fra andre faggrupper, der kan analysere sammenhængene på andre måder. Her virker den "korte" historie dog ikke til at forklare noget om historien som helhed, men kun om den enkelte løsevne begivenhed eller person.¹

Med udgangspunkt i en realistisk tilgang til undervisningen på gymnasieniveau virker det dog ikke sandsynligt, at eleverne vil være i stand til selv at lave store sammenhængende analyser af strukturerne i et langt forløb. Det kommer til at kræve et klart fokus og en god afgrænsning af emnet og undervisningsmaterialet. Godt hjulpet på vej af en opdeling af analysen i små lettilgængelige dele. Dette vil jeg uddybe i afsnittet omkring forløbets opbygning.

Forløbet

Forløbet tager udgangspunkt i landbrug og madproduktion fra den tidligste opståen af landbrug til moderne stordrift. Emnet er udvalgt ud fra krav om bredde, godt undervisningsmateriale og muligheden for at fange eleverne. For selvom landbrug som tema i undervisningen i nogen kredse er rimelig udkældt, så ligger der masser af muligheder for at farve et forløb, så det passer til eleverne. Uanset køn, bopæl eller studieretningsfag. Derfor er forløbet her også sammensat som et kronologisk overblik over landbrugets udvikling. Der laves nedslag i forskellige perioder og med forskelligt fokus. Listen med muligheder for nedslag er mange. Og det er her man som lærer kan bruge sit kendskab til elevernes interesser og evner. Her kan man for eksempel udvide pensum i en klasse med kemi og matematik som studieretningsfag med nedslag i den kemiske revolution eller GMO og biotek.

¹ Braudel, Fernand: "History and the Social Sciences: The Long Duration" i *Political Research, Organization and Design*, feb. 1960, s.4-7

Overblikket over landbrugets historie starter ud med udgangspunkt i en fortælling af landbrugets opståen fra ud fra arkæologiske fund.² Her spiller udgravninger og genstande hovedrollen, og derfor er elevernes analytiske tilgang i fokus. Specielt elevernes forforståelser af fortiden kan udfordres ved at trække tråde til skønlitteraturens friere muligheder for tolkning af fortidens samfund og de reelle hændelsesforløb. Her er Merete Pryds Helles roman "Hej Menneske" et godt eksempel at læse et uddrag af, da bogen er et forsøg på at komprimere landbrugets opståen i oldtiden til en sammenhængende historie, men samtidig er kombineret med Pryds Helles faglige indsigt i arkæologi.³ Måske kunne man forsøge sig med et mindre samarbejde med faget dansk i denne sammenhæng. Derudover skal det siges, at der i tolkningerne af genstande, rent didaktisk kan refereres til nogle af de analysemetoder vi bruger i forbindelse med teknologihistoriske tolkninger. Men overblikket udvides og næste nedslag omhandler i denne udgave af forløbet en hurtig gennemgang af middelalderens feudalsamfund og overgangen til en mere moderne tilgang til bonden, bondesamfundet og dyrkningen af jorden. Her har jeg valgt at nedslaget omkring landbrugsreformerne fylder mest, da der i denne periode både sker nogle vigtige idéhistoriske skift, men også nogle teknologisk store skridt, som tilsammen gør at retningen sættes for det moderne industrialiserede landbrug.⁴

Næste nedslag udfordrer igen elevernes egne forforestillinger omkring landbruget. Her bruges noget tid på at tale om elevernes ideer om det ideelle, enkle landliv. Herefter udfordres disse ideer gennem viden om Marshallhjælpen, Andelsforeninger, arbejdsdeling. Her arbejdes der både med historiebrug (Flintesønnerne og My Little Pony), analysemetoder (Andelsemejerier), kildekritik (Heden bliver opdyrket) og overblik (Efterkrigstidens industrialiserede landbrug).⁵ Det er her eleverne skal vise, at de kan referere tilbage og se de overordnede strukturer gennem forskellige vinkler og metoder.

Alt efter, hvor langt man er med eleverne kan der inddrages flere eller færre analysemetoder undervejs. Det er dog oplagt at bruge temaet til at inddrage ANT og SCOT i forbindelse med memoøvelsen omkring andelsemejerier. Her bliver eleverne sat til at lave en analyse med ANT eller SCOT

² Harari, Yuval Noah: *Sapiens – A Brief History of Humankind*, 2011, s. 94-102

³ F.eks. Pryds Helle, Merete: *Hej Menneske*, 2009, s. 93-104

⁴ Andersen, Søren et. al.: *Menneskeskabt – Grundbog i teknologihistorie*, 2013, s. 235-245

⁵ *Bilag 1: Lektionsplan*

og derefter bruge deres nye viden til at lave et meme. Derudover er der flere muligheder for at inddrage kildekritik og historisk metode i forbindelse med læsningen af kilder til blandt andet opdyrkningen af heden og bioteknologiens gennembrud.

Til sidste arbejdes der med det moderne landbrug og de fremtidige muligheder for effektivisering i forhold til bæredygtighed og miljøhensyn. Med udgangspunkt i det ligger fokus i denne del rigtigt meget på teknologihistorie og almen historie (kildekritik på tekster omkring bioteknologi) og på at se mønstrene i fortiden, for at forsøge at sige noget om fremtidens teknologier. Derudover er der, helt oplagt, en mulighed for at tale om etik i forhold til produktionsforhold, dyrehold og bioteknologi, som ofte kan få elevernes egne holdninger mobiliseret.

Forløbet trækker på den måde både på elevernes forforståelser og på ny viden og overblik, som redskaber til at se på de lange linjer i landbrugets historie.

Strukturer som et redskab

For at kunne se på de lange historiske linjer i et tema, er der blandt andet brug for at se på strukturerne. Strukturerne er det, der giver sammenhæng imellem ellers tidsligt adskilte begivenheder og er med til at vise, hvordan vi kan se vores egen tid i forhold til og i forlængelse af fortiden. Fernand Braudel beskriver det sådan her: *“For historians, a structure is not only a framework but is a reality that persists through time.”*⁶ Altså, er strukturer for Braudel ikke kun et analytisk redskab som vi som historikere ligger ned over historien, men noget iboende i tiden og menneskers handlemønstre. Dette kan virke meget rigtigt og minde om opfattelsen af historikeren, som den der afdækker de endegyldigt vigtige begivenheder i Historien (med stor H!). Denne opfattelse bliver dog blødt lidt op af at strukturerne kan antage mange former. Her nævner Braudel selv strukturer som noget der eksempelvis kunne være mentalt, biologisk eller geologisk eller noget helt andet.⁷

Ved at vælge et så bredt emne som landbrug skaber jeg en masse muligheder for at gå i dybden. Til gengæld er muligheden for at emnet bliver for stort og overskueligt for eleverne der også. Det er

⁶ Braudel, Fernand: “History and the Social Sciences: The Long Duration” i *Political Research, Organization and Design*, feb. 1960, s. 6

⁷ Braudel, Fernand: “History and the Social Sciences: The Long Duration” i *Political Research, Organization and Design*, feb. 1960, s. 6-7

her vigtigt at fokusere og udvælge de strukturer, som jeg som underviser mener er vigtigst og skaber mest sammenhæng i undervisningen. Også selvom der på den måde er strukturer, der bliver overset eller valgt fra undervejs. Undervisning i gymnasiet vil på den måde altid have de personlige præferencer, fagfagligheden, didaktikken i forhold til eleverne og kravene fra bekendtgørelsen som altoverskyggende faktorer, når det kommer til udvælgelse af de mest relevante strukturer i et forløb om lange linjer.

Temaet omkring landbrugets udvikling er dog ganske fleksibelt i forhold til udvælgelsen af vigtige nedslag og strukturer. Landbruget har gennemsyret en stor del af samfundene gennem historien og er noget mange elever kan relatere til på en eller anden måde. Her har jeg ikke engang valgt at fokusere på strukturer omkring husholdning, arbejdsdeling, arbejdsmiljø eller politik og indflydelse. På den anden side skal det siges, at det er svært at gøre temaet både lokalt og globalt. Ofte ender det med ret meget fokus på dansk landbrug. Det er på mange måder naturligt nok, for der er masser af materiale at komme efter. Det kunne dog klæde temaet med et mere internationalt fokus med eksempler fra Sydamerika, Kina eller Afrika (måske med et blik på udviklingsbistand).

Opsamling

Landbrugets udvikling gennem tiden har mange muligheder for nedslag og fordybelse. Forløbet har mulighed for at ramme de fleste elever på et eller andet tidspunkt, og rammer bredt indenfor rammen af bekendtgørelsen for Idéhistorie B. I min udgave af forløbet kommer eleverne forbi landbruget ved hjælp af mindst tre dybe nedslag og en del arbejde med overblik. Der arbejdes også med at finde og fastholde strukturer via de analysemetoder eleverne allerede kender fra undervisningen. I denne udgave er der eksempler på arbejde med kildekritik, historiebrug, ANT, SCOT og identifikation af gennemgående temaer og ideer.

Landbrugets udvikling er dog et tema, hvor man som underviser skal være opmærksom på ikke at fortabe sig i sine nedslag og glemme at fremhæve de overordnede strukturer, der skaber sammenhængen på tværs af de fremhævede særlige enkeltbegivenheder i historien.

Litteraturliste

- *Bilag 1: Lektionsplan*
- Andersen, Søren et. al.: *Menneskeskabt – Grundbog i teknologihistorie*, 2013
- Braudel, Fernand: "History and the Social Sciences: The Long Duration" i *Political Research, Organization and Design*, feb. 1960
- Harari, Yuval Noah: *Sapiens – A Brief History of Humankind*, 2011
- Pryds Helle, Merete: *Hej Menneske*, 2009

Bilag 1: Lektionsplan (Landbrug gennem tiden)

Lektion	Undervisningen	Materiale
1	<p>Introduktion til emnet</p> <p>Hvordan går vi til historien uden skriftlige kilder?</p> <p>Historiebrug i skønlitteraturen – er det i orden?</p>	<p>Harari, Yuval Noah: <i>Sapiens – A Brief History of Humankind</i>, 2011, s. 94-102</p> <p>Pryds Helle, Merete: <i>Hej Menneske</i>, 2009, s. 93-104 (inkl. Billeder fra udgravninger mellem side 96 og 97)</p>
2	<p>Kvantitativ og kvalitativ ekspansion</p> <p>Kemi indføres i landbruget</p>	<p>Menneskeskabt (MS), s. 235-245</p> <p>Fjøllet video med heavy metal farmer: https://www.youtube.com/watch?v=Jag7oTemldY&list=PL9ks5KPh4zgaWnmZcD6eEdOQTVoHJ2i4&index=2&t=0s</p>
3	<p>Memeøvelsen (andelsmejerier): ANT, SCOT</p> <p>Kort film om industriudstillingen i 1888</p>	<p>MS, s. 245-250</p> <p>MS, s. 282-283 (den farvede kasse om SCOT)</p> <p>Industri på udstilling: https://www.youtube.com/watch?v=pvkkNlv_aO4&list=PL9ks5KPh4zgaWnmZcD6eEdOQTVoHJ2i4&index=8&t=0s</p>
4	<p>Den idylliske bonde: historiebrug og kildekritik</p>	<p>Afsnit fra DR tv; De skabte Danmark: Bonden. Kan findes på CFU.</p>
5	<p>Den idylliske bonde: historiebrug og kildekritik</p> <p>Kort film om Monte Laust. Opdyrkingen af heden: kildekritik</p>	<p>Monte Laust: https://www.youtube.com/watch?v=oDwaemSr6ng&list=PL9ks5KPh4zgaWnmZcD6eEdOQTVoHJ2i4&index=7&t=0s</p> <p>Artikel om hedeopdyrking: http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/hedeopdyrking/</p> <p>Klip fra et afsnit af My Little Pony og klip fra filmen Flintesønnerne</p>
6	<p>Intro til etik</p>	<p>MS, s. 251-255</p>

Bilag 1: Lektionsplan (Landbrug gennem tiden)

	Dyrevelfærd og bioteknologi	Ark om etik
7	Biologisk forskning: kildekritik	Ark om etik MS, s. 255-260 Kilder fra Skruen om bioteknologi og DNA MS, s. 260-267
8	Arbejdsforhold i det moderne landbrug ANT i brug	Film: Magasinet Penge om Landbrugets gæld Evt. klip fra Bonderøven (DR)
	Opsamling på temaet: findes idyllen på landet stadig?	